

Áhugaverd ætlan

Oddagrein

FØROYAR hava leingi verið eftirbátur á granskingarøkinum. Tað er líkasum, at vit hava ikki havt traditión fyri gransking. Orsøkin til tess kann vera fjarstøða okkara, tað kann vera hetta, at vit hava ikki tað útbúgvingarumhvørvi, sum oftani er ein av fortreytum fyri gransking av ymsum slag.

MEN sum eitt lítið oyggjasamfelag úti í Atlantshavi við atgongd til nakrar av mest tyðandi fiskastovnum og heimsins reinasta sjógv eru Føroyar í sær sjálvum ein miðdepli fyri einum heilt náttúrligum granskingarumhvørvi. Á vit í dag hava eitt granskingarumhvørvi á fleiri á okkara stovnum, eitt nú í Nóatúni, eiga vit so avgjørt ikki at undirmeta. Har arbeiða kompetent fólk við at granska í eitt nú í havumhvørvi.

HESA seinastu tíðina hava vit hoyrt rættiliga nógv um áhugan og tørvin á gransking í Føroyum. Eitt nú hevur undanfarni landsstýrismaðurin Eilíf Samuelsen gjørt eitt stórt arbeiði í so máta. Nú er so hjá eftirmanninum Signari á Brúnni at arbeiða viðari við málinum.

NÚ frætta vit so, at triggrir føroyingar, allir við hægri útbúgving, arbeiða við ætlanum um at seta á stovn ein granskingarmiðdepli, sum skal hava heimstað í Klaksvík. Hetta ljóðar sum eitt sera spennandi og áhugavert tiltak og vónandi fara vit at hoyra meira um tað í næstum.

TAÐ er greitt, at nettup gransking innan tey mongu økini, sum heilt náttúrliga hava tilnýti til okkara litla samfelag og okkara umhvørvi, kann verða við til at menna okkara samfelag, eisini soleiðis, at vit kunnu koma burtur úr tí óhepnu støðu, bert at hava tað eina beinið at standa á, fiskivinnuna. Hinvegin kann gransking eisini hava við sær, at vit fáa eitt nógv sterkari bein at standa á í fiskivinnuni. So her eru nógvir møguleikar.

TÁ hugsað verður um granskingina, so mugu vit ikki gloyma tey humanistisku økini. Náttúruvísindi, vinnulív ol. eru sjálvandi tyðandi tættir í granskingarhøpi, men eisini tey menniskjansligu økini tað verður so innan mentan, skúlaskep, sosiologi, filosofi ol. hava alstóran tyðning.

EFTIR okkara tykki eigur granskingin eisini at verða lögð til rættis við eini komandi oljuvinnu fyri eygað. Hvussu sær okkara samfelag út undan oljuvinnrásina og hvussu fer tað at siggja út, tað vit eru mitt í henni? Hvussu hava onnur smásamfelag klárað eina so stóra avbjóðing? Í hesum sambandi er vert at nevna, at 16 føroyingar, har millum umboð fyri mentanarstovnar, vísindastovnar oa. fara til Alaska í september at kunna seg um tað árin, sum oljuvinnan har hevur havt á bæði fólk og á umhvørvið annars. Í so máta kann ein siga, at slík ferð kann verða liður í eini slíkari gransking í sambandi við eina komandi oljuvinnu í Føroyum.

VIT ynskja teimum, sum nú royna at fáa í lag granskingarmiðdepli í Klaksvík, góðan byr og vóna, at okkurt ítøkiligt fer at spyrjast burtur úr. Tað hevði annars verið gott at fingið fleiri sjónarmið fram í fjølmíðlum um nettup granskingar-spurningin, og tykist tað at verða rætta havið júst nú. Kunnu vit eitt nú umvegis granskingina fáa meiri gongd á verandi vinnulív og harumframt kveikja liv í nýggjar vinnugreinar, nú tæknioðin eisini hevur fingið fótin fastan her heima, so hevði nógv verið vunnin. Tað er líkasum, at orðið gransking er so fremmant fyri mong av okkum. Latíð okkum fara inn í næstu öld við einum heilt náttúrligum „forholdi“ til hetta orð og tað hetta umfatir.

Sosialurin

Høgni Hoydal!:

Góðan byr á Christiansborg

Nú lögmaður sigur ongar samráðingar verða um føroyskan suverenitet í Kjöpinhavn í næstu viku, er tað í fullt mál, aftur, eynast dønum at fáa føroyingar út á eitt síðuspor. At fara á Christiansborg við einum kvalifiseraðum endurgjaldskravi í bankamálum verður ein sak uttan enda, og fer at vísa seg at verða framhald at renna, so ella so, grindir fyri donsku stjórnina og Den Danske Bank. Í hesum sambandi fari eg at minna teg á, tað føroyingar í september í 1992 fingur fyrstisringarliga rættin til føroysku undirgrundina, fyri síðan at fáa mønsturingin 6. oktober 1992. Tað ráddi um, og tað ræður um hjá dønum at halda ríkidóm sum jarnbrot at vísa føroyingum »velvilde« í sambandi við uttanlandaskuldina. Týsdagurin 9. mai 1998 má ikki, sum danir vilja tað, verða ein bardagi í stóðfróði, men hann má verða dagurin, tað føroyingar og danir í miklum sóma og virðing hvør fyri øðrum, sessast við samráðingaborðið at seta spónin í jörðina til eina politiska uppgærd. Figgjarliga støðan, og annars allir spurningar landanna millum, eru »í sagnens natur« innbyrdur í tað politisku uppgærdina

31. desember 1992

Í Dimmalætting nr. 85/1998 biður tú meg skjalpróga hví tað var umráðandi hjá dønum at »geva« okkum undirgrundina áðrenn ársbyrjan 1993?

Tað átti annars at undra øll hugsandi fólk, at tað var so umráðandi hjá Poul Schluter, í ringasta kavaroksdni, at koma til Føroyar beint undan júlum 1992 at undirskriva undirgrundina sum serskilt føroyskt øki at verða.

Sum árið 1992 leið var størsti spurningurin hjá donsku stjórnini, hvussu teir kundu halda undirgrundaríkið kring Føroyar uttanfyri ES. Skjött var teimum greitt, at eindin í ES var so samangrøvin, at tað var vónleyst at gera nakað tann vegin. Loksins sendu teir nakrar heitar og takksamar tankar til fólkatakvøðuna í Føroyum 14. september 1946, sum síðan førði til

heimastýri í 1948, - og var einasta loysnin at útlegera undirgrundina undir føroyska heimastýri.

Høgni Hoydal 31. desember 1992 er avgerðandi og síðsti møgulegi dagurin hjá donsku stjórnini at fáa føroysku undirgrundina uttanfyri ES, - til - á miðnætt henda dag fór innari marknaðurin í ES í gildi. Hesin marknaður er uttan landamærk í sambandi við vörufuttning, fólk, tænastur og kapital. - Einku undir stóra fundarvirkseminum millum Den Danske Bank (les A. P. Møller) og donsku stjórnina, í hvussu so er í øllum 1992. - A. P. Møller hevur í 1962 fingið einkarætt frá donsku stjórnini at leita eftir og útvinna kolvetni í Norðsjögvinum. Sama einkarætt kundi donsku stjórnin geva A. P. Møller á føroyskum øki - og hevði okkara longu avtaluna uppá pláss, - tí! - var umráðandi at flyta havbotnin kring Føroyar undir heimastýrið, áðrenn ES-fyriskipin um innara marknaðin fór í gongd.

Einki land hevur latið seg loysa úr einum hafti, fyri í sama sáttmála at leta seg binda niður aftur við sama hafti, soleiðis sum gjørt varð í undirgrundaravtaluni millum Føroyar og Danmark, sum varð undirskrivað í Tinganesi 22. desember 1992, har danir (les A. P. Møller og Den Danske Bank) fingur búkina og báðar endarnar at útvinna ríkidømi í føroysku undirgrundini. Ongantið í Danmarkar søgu hevur verið so nógv virksemt á embætismanna- og politiskum stigi uppá tvør av teim tyðningarmestu ráðharrastovnum í stjórnini, sum í 1992, fyri at flyta føroysku undirgrundina fyri ES.

At »geva« føroyingum undirgrundina einar 3 vikur áðrenn 1992, var ein genialur politiskur leikur. Í Bankamálum settu danir, í neyrum samarbeiði við Den Danske Bank, allar relevantar stovnar í undantaksstöðu, sum t.d. figgjareftirlit, og hildu Tjóðbankan uttanfyri alla ávirkan í partabrevabýtinum. Í øllum

londum, til allar tíðir, verður full ella lutvís undantaksstöða lýst, tað stór áhugamál hjá tjóðini eru í vanda.

Óg sjálvandi kann Danmark velja og löggesta síni inntriv í føroyska samfelagið eftir eina umsitingargila og politiska vanstyring í Tinganesi, sum vit vónandi ongatið uppliva aftur, men Danmark eigur alla bankamsjón í Føroyum, - og Den Danske Bank stóð ikki aftastur, tá »moralurin« í Føroyum varð grundleggjandi broyttur.

Samráðingarnar sum verða 9. juni 1998

Føroya Landsstýri má for alt í verðini ikki fara niður á Christiansborg við hótanini hjá Jóhannes Ejdesgaard í donskum innanríkispolitikki, sum jarnbroti at kroysta pening úr dønum. Tað kemur sum tíðin liður, margfalt at koma okkum aftur um brekkur, og kemur at darva brøðralagi millum tjóðirnar báðar.

Vit fara niður at staðfesta yvirfyri dønum:

1. At Danmark, sambært stýrisskipanini, eigur alla uttanlandaskuldina í sambandi við bankabjargingarnar, og at fyrivarni Føroya Løgtings í sambandi við tann partin av uttanlandaskuldini sum stavar frá Bankabjargingunum verður førður sum avdráttur av skuldi annars.

2. Í hesi okkara fyrstu politisku uppgærd við danir megu vit vísa tjóðarinnar harma, at vit ikki fingur okkara grundløgartryggjaðta rætt at dómarakanna bankagøluna og at kanningin eftir serstakari lóg misti avgerðandi í virði, við ikki at hoyra táverandi donsku ráðharrarnar, Anne Birgitte Lundholt og Anders Fogh Rasmussen.

3. At tann parturin í undirgrundaravtaluni sum gevur danskari serfrøði og feløgum framhjásett, verður strikaður, og at vunnin olju-peningur í Føroyum verður líkastillaður við aðrar inn-tøkukeldur, at klára figgjargligu skyldirnar við Danmark.

4. At »strukturændringerne« í føroyskum vinnulívi

eftir donskum harraboðum, hava somu avleiðingar sum líknandi loysnir og royndir aðrastaðni í heiminum.

5. At Framtaksgrunnurin frá 1994, sum nú eigur partar av strukturændringerne, hevur horeiggja sær soleiðis í føroyskum vinnulívi, at tað nú er vanligu uppfatanin, at donsku atgerðirnar í Føroyum seinastu árin, hava til endamáls at niðurbinda føroying á eitt passandi »humant« stöði, til oljuævintýr dana í Føroyum fer av bakkastokki.

6. At vit hava eitt so stórt vinnuligt potentiali í Føroyum, at vit saman við øðrum atgerðum og tillagðingum, fara at klára okkum sum ein sjálvstøðugur økonómur.

Lætta verða samráðingarnar sjálvandi ikki, men higartil hava vit ikki megnað at lisið ætlanirnar hjá mótpartinum, og tað er altíð meira ella minni lívsfarligt.

Tað vil verða heilt burturvið, nú vit hava stungið nýggja politiska kós út í kortið, um vit ikki týsdagin vísa okkara politiska jarnvilja, og krevja politiska nýviðgerð av øllum avtalum við donsku stjórnina, við tí endamáli, at fáa hetta slag av útlendskum oki av okkara herðum. Tað vil lætta um samráðingarnar um suverenitet, og er treytin fyri hesum samráðingum.

Fara vit harafturimóti at brúka tíðina uppá eina matematiska loysn av bankamálum, so detta vit aftur í eitt vælskipað danskt hol, sum vit ikki sleppa burtur. Allar avtalur við danir, undirgrundaravtalur sum kjaruavtalur, eru politiskt motiveraðar avtalur - og kunnu bert loysast politiskt.

Schluter í gekkaskort sum jólamáður til Føroya

Í Dimmalætting 4. mai 1996, sigur Karl Nolsøe v.m.: Var tað í veruleikanum A. P. Møller sum grýlan á Gørðum, tá Poul Schluter fór at kalla við eldi í hølunum at bera føroyingum undirgrundina í kavaroksdni undan júlum 1992?

Keldurnar finnir tú, Høgni Hoydal, í omanfyri-nevndu grein.

Ólavur Petersen

4 dagar eftir

KONSERT

Í NORÐURLANDA-HÚSINUM

Fríggjakv. 12. juni kl. 20.00

Atgongumerki fáast í forsølu á Norðurlandahúsinum, á Kunningarstovuni í Havn og í Kiosk VÁR í Runavík

Kr. 80,- í forsølu
Kr. 100,- við dyrnar

MOIRAE